

Illés Béla:

ÉG A TISZA

Urak és munkások

Az ivilámpák fénye és a százféle villanyreklám szinte nappalt teremtet. Az úttesten túlkölvő rohanó autók messzi maguk mögött hagyják a tömött villamosokat.

Nem hiszem, hogy lenne valami is a dologból. Sok hűhó semmiért. Próbáld megmondani, mire kell a magyar burzsoáziának király? A király, egy Habsburg, mindenekelőtt külpolitikai bonyodalmakat jelent. Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia... Ottó meg semmivel se ér többet nekik, mint az a vízfejű tengerész. Az osztrák burzsoáznak pedig még kevesebb szükségük van császárra. Ő sem intézhetné jobban a szájuk íze szerint a dolgot, mint a mai koalíció. Az a pár magyar gróf, aki még nem jött rá arra, hogy az ezerholdas is lehet kisgazda... Meglátnod, Károly rövidesen hazautazik Zürich. Most ellenben — azt hiszem, nem erről akartunk beszélni.

Gottesmann már láttad? Beszélte veled? Megcsináltuk a dolgot! Lavocsna után nem értem, hogyan vettek rajtunk olyan könyven erőt — ma meg azt nem értem, hogy miért túrték a csehek olyan sokáig a mi handabandázásunkat. Tudom, Péter, hogy a leggyönyörűbb önkritika sem teszi jóvá az elkövetett hibákat, de ha könyörtelenül leleplezzük a marhaságokat, amiket csináltunk és nem félünk megmondani, hogy gyakran egész az elvtelenségig vittük a ravaszkodást — ezzel mégis használtunk valamit. De ez — sajnos — még mindig nem általános szokás. Nem. Itt az emigrációban, hogy ne kelljen elismerni, hogy a mi hibánk buktatták meg a forradalmat, arról kovácsolnak teóriákat — szavamra, egy egész könyvtárra való teóriát hallottam már arról, hogy a magyar forradalom az első pillanattól kálvárián, reménytelen ügy volt, kaland. Ha esetleg nem tudnád, közlöm veled, hogy ez az etikai álláspont és ha mást mersz gondolni, akkor korrupt gazember, kalandor vagy. Egy csomó dáma, aki tegnap még csak a kozmetika iránt érdeklődött, ma az etikát miveli — ilyen értelemben. Szavamra!... No, de én is olyan vagyok már, mint egy érvénytelen pap: mindenről beszélek, csak arról nem, amiről beszélnem kell.

Szóval, te leugrottál a vonatról, én meg nem ugrottam le. Te hittél Beszkióknak, én meg nem hittem neki. Mellekeseleg megjegyezve, ma éjjel találkozom Beszkióval — Jánosnál. Tőle hallottam legelőször, hogy itt vagy Bécsben...

— Beszkió — Jánosnál?

Ha a jól tudom, már elutaztál. No, de megint eltérünk a tárgytól. Szavamra... Tehát én nem ugrottam le és a csendőrök Csapon átadtak a cseh légionáriusoknak, akik vagy nyolcvan ukrán menekültet kísérték vissza Galiciába. Itt láttam csak, hogy milyen számárságot csináltam. Az ördög sem kérdezett utánad és engem is aligha kerestek volna. Verem a fejem, de már verhettem. Odaláncoltak egy lavocsnai parasztlányhoz.

A lengyel tisztiek vártak minket. Négy embert ott a helyszínen agyonverték. Egyikünk sem úszta meg az átadást verés nélkül. Mikor ezt a munkát elvégezték, akkor egy tiszt téged is engem keresett. Téged hiába. Ezért engem ismét megismogattak egy kisse. A többiekől különválasztva, nehéz láncban Lembergbe szállították.

Lembergben, a katonai börtönben külön zárkában ültem. Ügyvédem nem volt, de ügyvéd nélkül is hamarosan megértettem a helyzetet: egy nagy politikai pör egyik fővádlottja leszek. Szembesítettek egy csomó olyan emberrel, akit soha az életben nem láttam és azok sorra felismertek. Sorra, bátran és becsületesen a szemembe mondták, hogy júniusban Lembergben jártam, az egyiknél láttam,

a másiknál ettem, a harmadiknál pénzt váltottam és így tovább. Egy öreg utcalány azt vallotta, hogy kétszer nála aludtam és a vizsgálóbíró jegyzőkönyvébe vette, hogy a hölgy „drága pófámnak” szólított. Szóval, a pör alaposan elő volt készítve. A szembesítések azt mutatták, hogy a pör célja a galíciai ukrán nemzeti mozgalom kompromittálása. Be akarják bizonyítani az ukrán nacionalistákról, hogy Moszkva pénzelté őket. Gyönyörű, mi? Szavamra, a lengyel fehérek jó rendezők! A harc idején az ukrán nemzetieket kijátszották ellenünk. A győzelem után azzal akarták őket agyonverni, hogy a mi szövetségeseink voltak. Ehhez a komédiához volt rám szükségük.

Vagy három hétig tartott a játék — a szembesítési komédia. Aztán pár napra nyugton hagytak. Rossz börtön voltam, köhögtem és a szívem sem volt rendben. A ruszinszói dolgok is rágtak. Tudod, mindig rosszul álltam a börtönt. A cellám fűtetlen volt, koplaltam, — szóval vígan éltem.

A pártért!

A körúton már csak apró csoportok ögyelegnek. A szomszédos utcákat hazafelé igyekvők töltik meg — ugyancsak apró csoportokra szakadozva.

Az ivilámpák felragyognak. Az eget katonai fényezőrók világítják meg. Az elpusztított kirakatok egyik-másikában egy-egy

épen maradt villanykörte izzik, — olyan, mint halott ember szájában az aranyfog.

Hat óra tájban megered az eső. — Jó lesz szedni a lábunkat! Haza.

Most kezdődik a rendőrség szerepe.

A rendőrök délben úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket. Most egyszerre itt vannak, mintha a föld köpte volna ki őket.

A Kärtner úton a járdára lovagolnak. A Schwarzenberg téren kivont karddal mennek a kaszinó és a tér nevét adó lovasszobor között ácsorogva, elvágva a kaszinóban levők kiútját. Néhan az egérfogóba került társainkon akarva segíteni, igyekeznek útját állni a rendőröknek... De azok nem tréfnak. Karddal tisztítják az utat. Kardcsapástól találva egy munkásasszony éles visítással arcravágódik. Lenke lehajol, hogy felemelje és most az ő fejét éri egy lavosvágás. A keze véres lesz a földön fekvő munkásasszony káráskendőtől. Megtántorodik, de nem esik el. Felegyenesedik és tagolatlan ordítással a véreskardú rendőrré veti magát. Körmei végigszántják a rendőr arcát. A rendőr segítségért kiáltozza hátról. Egy társa kardjával Lenke felé sújt, de Gottesmann gyorsabban nála. Olyan rúg a rendőr gyomrába, hogy az menten elterül.

Ide! Ide elvtársak! — ordít Schmitt, egy nehéz, faragott székkel sűrűn osztva az útéseket. (Folytatjuk)

Turista szálló épül Pusztá-Palotán

Az új évben új létesítménnyel gazdagodunk. A természetkedvelők régi vágya valósul meg ez évben. 25 ágyas, étteremmel ellátott turista-szálló épül a pusztá-palotai Ujlaky vadászterület romjainak közelében.

A Hazafias Népfrent városi bizottsága január 2-án tartott helyszíni szemle során az erdő szívében egy völgyben kijelölte az épület helyét.

Mintegy 100 vándoruló pedig erre tett ígéretet, hogy az építéshez szükséges anyagot a helyszínről szállítja és a bányakörművek felhúzzák a falakat. Az építkezés már márciusban megkezdődik.

Kedvenc találkozóhelye lesz ez a turistáknak és a vadászoknak. Es ami a legfőbb: nagyban emeli városunk idegenforgalmát.

Új könyvek

ÁBEL PÉTER-PRUKNER PÁL:

Elmúlt a nyár

A két fiatal szerző egy katonai repülőtéren néhány hónapjáról írta regényét. A regény középpontjában egy elbizakodott repülőtszáz áll, aki mulatságos kalandok és már-már tragédiával fenyegető megpróbáltatások sorozatán keresztül válik igazabb emberré. Jellemének fejlődését helyes irányba tereli szerelme is, amely az üres elismerések és a sokszor rideg katonai bánásmód helyett a tartós szeretet meleg emberi érzését adja meg számára.

Fűzve: 16,- Ft.

FÖLDEÁK JÁNOS:

Férfiút

Kötetbe gyűjtve kerülnek most az olvasó elé Földeák János írásai, amelyeknek zöme különböző folyóiratokban már megjelent és egynehány olyan, amelyek most jut először nyilvánossághoz.

Kötve: 16,- Ft.

Az újév reggelén...

Az új év mindig hoz valami újat. Alig, hogy ránk köszöntött, egy isteni szikra pattant ki a fejből és elhatároztam; hogy egy nagy, országos mozgalmat kezdek. Jelszavam: Tegyük az 1958-as évet az ötletek, a javaslatok esztendőjévé! A mozgalom sikerében biztos vagyok, mert új, és az új természetlenségre fogva utat tör magának, különösen, ha csiréje már megvolt a régi. Ennek pedig megvolt, arra esküszöm.

Ha nem tévedek, eddig sem kértünk engedélyt a jó öreg Gregoriánótól, ha az általa szerkesztett naptárba valamit bejegyeztünk és mégis szinte polgárjogot nyert a „madarak és fák napja”, a munka ünnepe, a vasutasok, traktorosok, építők napja, a nők napja, a gyermeknap, a bányásznap, a néphadsereg napja. Miért ne kaphatna a 365 közül egy napot az ivászat? Igaz, hogy ezt egész éven át üzik, de mégis csak megérdemel egy napot a ka'endárium valamelyik lapján, annál is inkább, mert az ivászat olyan mozgalom, hogy ez válogatás nélkül magában foglal minden réteget, elvi és nyelvi különbség nélkül.

Láttam embereket, akik nem értették egymás nyelvét, de ittak, mégpedig együtt. Ezután mégkevésbé értették egymás nyelvét és tovább ittak. Láttam szomorú embereket, akik sírva borultak egymás nyakába és ittak együtt. Ismét mások még, vagy már menni sem tudtak, de ittak. Láttam inni az állatbarátokat. Arról gondoltam, hogy ők lehetnek, mert az egyik éppen a borjút kötötte ki, a másikhoz így szólt a felesége: disznó! Láttam valami vallási szektához tartozókat is inni, akik a szenteket emlegették. Láttam inni a pacifistákat, akik mindenkinnek megbocsájtanak ittak a sportolók, a turisták, akik kézzel-lábbal igyekeztek felfelé a lépcsőkön. Láttam a repülő embert, láttam inni művészelkeket, az egyikük két pohár bor közben alaposan lefestette a barátját. A másik a halhatatlan melódiát próbálgatta. Ivott a bír,

és érces hangon hajtogatta: borban az igazság.

Úgy-e, minden okom megvan rá, hogy javaslatommal eóálljak? Avassuk fel hát az év utolsó napját, és tegyük az ivászat napjává!

Most pedig megkérjük Csili-Csala bácsit, hogy nyújtsa meg nekünk egy kicsit az ó-esztendő utolsó napját, hogy elmehessünk megtekinteni, hogyan búcsúzott Várpalota az 1957-es esztendőjétől.

Csendes a város. A szürke köd függönyén alig tör át a fény. A gyárak ismerős zúgása most mégis ünnepien hat. Az utolsó vásárlók is elszülyesztik feneketlen táskájukban a jöfőle badacsonyi és boldog újévet kívánva, igyekeznek hazafelé. Befut a pesti busz a Vájariskóra elé. A várarokók családotta szemlélik az egyetlen leszálló utast. Nem az ő vendégük. Ritkul a nép az utcán, hogy egy-két óra múlva ünneplősen meginduljon a szórakozóhelyek felé.

Valahol egy korai szilveszterező keserege kiáltja a közeledő éjszaka szíve bánatát: Volt szeretőm, de már régen faképnél hagytam... Aztán kérdést intéz önmagához és mindjárt felel is rá... Bánatomban mit csináljak? Lumpolok nagyot. Még szerencse, hogy nincs Várpalotán száz kocsmá, mert, ha ez az ember be akarja tartani a nóta strófáit, mind a száza bemegy.

Fut az óramutató. Még néhány intó szó a gyerekekhez, aztán a szülők is elindulnak, hogy fe'dve az egész évi gondot, étel-ital mellett, s a zene hangjainál elkészőnjének a kivénhedt ó-esztendő. Lassan a köd is felszáll, hogy teljes legyen a város ragyogása. Ki gondol most órájuk, azokra, akik a fényt adják. Ott állnak ők a zúgó gépek, a duruzsoló turbínák mellett, és vigyáznak, hogy a vakító csillárok alatt ringó párok önfelédit ölelését semmi se zavarja.

Most még a rikoltó jazz, a haragosz harmonika viszi a szót. Az asztalok telve itallal, mellette vidám emberek. Repül a szerpentin, és

egyetlen öleléssel fogja össze a táncoló párokat. Amott összekoccan két aranyló borral telt pohár, és összevillan két boldogsággal telt szempár. Amíg a mama másfelé néz, közelebb csúszik egymáshoz két szék.

Az Ifjúság Házából Lehar örökszép „Eva”-keringőjének dallama árad. A fél világért sem zavarná senki a táncolókat, pedig az a kopasz bácsi ott a sarokasztalnál ugyancsak rázendítene egy régi jó betyárnótára, mert szerinte más a tánc és más a mulatság. Márpedig Szilveszter csak egyszer van egy évben, akkor pedig mulatni kell.

A Jó Szerencsét Kultúrthonban olyan jó a hangulat, hogy az igazgató is kiszorult és a Rendőrklubban keresett szórakozást. Lehet, hogy ez csak rossz Szilveszteri szokás, de tegyük egy körsétát, kukkantsunk be néhány mulatóhelyre, néhány ház ablakán (mert most mind világos), győződjünk meg, hogyan mulat a nép. Valami jó mégis van benne, mert egy kicsit szellőzik a fej... Kétféle ember rója csendben az utcát. Léptük ütemesen koppan a kőkövön, illendően köszöntik a járókelőket, boldog újévet kívánva. Megható, amint komoly arccal tekintenek be a vendéglők világos ablakán. Örököznek a mulatózók nyugalma felett. Ők a rendőrök.

S míg összekoccanak a poharak, míg a vidám dal messzire száll, a szilveszteri éjszakán átsuhan a piros lámpás fehér gépkocsi. Megáll a kórház előtt. Így szilvesztereznek ők, a mentők. A kórház, természeténél fogva, nem ismer vigságot. Dolgozóik csak annyit kívánnak, hogy simán, baj nélkül búcsúzzanak az ó-évtől. Nincs is különösebb baj. Nyílik az ajtó, a betegkísérő és egy izgatott férj karján sápadt asszonyka lépked a lépcsőn. Az orvos munkához kezd. Neki nincs ünnep, ha az ember egészsége és az új ember jövedele ügy kívánja.

All a bál Péten is. De hirtelen telefon cseng... Áramfűny, üzemavar. A feleségek ott maradnak a

táncterem közepén, fut a mérnök, a munkás, az igazgató a gyárba, hogy elhárítsák a bajt. A dolgos holnap fontosabb, a vidám Szilveszternél. Köszöntjük őket most, akiknek a gépek dala, a munka himnusza minden vigságnál többet ér.

A lámpák kialszanak. Az óramutatók és az emberek összeölelkeznek. 1958. A tánc, az ének elhallgat, az emberek egymást köszöntik. Amit adnak, igaz szívvel adják. Összeölelnek a kemény kezek, köszöntik egymást, a munkások, a munkások örök. A honvédség köszönti a munkásokat. A mi fiaink ők, nincsen már az úri keszítő göggye, együtt menfelünk egy cél felé. Aztán a munkások parancsnoka szól: A párttól, a mi erőnköről, kötelességünkről, és egy szebb, egy boldogabb esztendőről. Valaki poharát emeli a párt- ra. Harsan az éljen és fenéig ürtlenek a poharak. Malac visít és megkezdődik a tombola. Valahol távol hosszan fűtött a vonat. Így köszönti a várost, aztán vízi terhet tovább, az ország másik részébe. A jókedv megint magásra csap, kevesebb a tánc, több a nóta. Férj bácsi is elcsukja a szerencsésen nyert malacot, reggelig, hogy aztán megörvendeztesse vele házanépét.

... És a fehér kórházi ágyon síró hangján köszönti az életet Várpalota első szülöttje, Saás Erzsike. Pirosarcú, pufók kis csöppesség, nagy reményt jósol szerető szüleinek, mert annyira szereti az életet, már most, hogy két öklét gyömöszöli a szájába. Egy új emberrel erősebbek letünk.

A hajnal dereng már. Új esztendőt kezdünk. Egy munkás esztendőt. És mi, akik munkában és vigalomban még jobban összeforrunk, újul erővel indulunk új sikerek felé. Még egy kemény kézfójjás, és hazaindulunk. A dombról messzire látni. Látni az integető aknatornyokat, gyárkérményeket. Holnap újra ott leszünk, ahol erős munkáskezek formálják a jövőt. Köszöntünk Várpalotát, az új esztendő reggelén.

— dlni —